

Організаційно-економічні фактори підвищення ефективності розвитку цукрової промисловості Черкаської області

В статті розкрито та удосконалено теоретико-методологічну сутність та зміст організаційно-економічних факторів підвищення ефективності розвитку в цукровій промисловості Черкаської області. **ефективність, організаційно-економічні фактори, суспільне виробництво, жива та уречевлена праця, виробничий процес, планування, економічне стимулювання**

Забезпечення населення продуктами харчування є запорукою стабільності держави, основою її продовольчої безпеки. Важливу роль у вирішенні продовольчої проблеми відіграє формування і розвиток продовольчих ринків, серед яких особливе місце займає ринок цукру. Це пояснюється тим, що цукровий підкомплекс економіки України одним з перших переведений на ринкові відносини. Цукровий підкомплекс функціонує на стику галузей – харчової промисловості та сільського господарства і його нормальне функціонування залежить від узгодженої діяльності суб'єктів господарської діяльності, що входять до нього – бурякосіючих сільськогосподарських підприємств і цукрових заводів, надійності господарських зв'язків, економічних взаємовідносин між виробниками цукрової сировини і її переробниками.

Несприятливе економічне становище АПК, різке скорочення, а місцями і припинення інвестицій, недосконалість податкової і кредитної системи, прорахунки у ціноутворенні, недостатня державна підтримка і захист внутрішнього ринку від конкуренції з боку імпортерів цукру-сирцю, погіршення фінансового стану більшості підприємств буряковоцукрового підкомплексу привели галузь до кризового стану.

Нарощення в Україні обсягів виробництва цукру в районах спеціалізації потребує різкого підвищення економічної ефективності галузі за умови максимального використання існуючих резервів. Розвиток цукрової промисловості Черкащини в ринковій економіці набув нових рис, принципово відмінних особливостей від тих, які не були характерні для неї у попередні періоди. Постають нові проблеми, пов'язані з погіршенням якості сировини, її нестачею, необхідністю суттєвого поліпшення використання виробничих ресурсів, удосконалення існуючих та створенням нових важелів управління розвитку галузі. Науково обгрунтоване розв'язання означених питань є однією з найважливіших умов підвищення ефективності функціонування цієї провідної в минулому галузі промисловості. Актуальність дослідження проблеми економічної ефективності виробництва обумовлена глибокими зрушеннями в практиці господарювання підприємств, які відбуваються з розвитком і становленням ринкового механізму. Ефективність - це об'єктивна економічна категорія, сутність якої визначається способом виробництва, системою виробничих відносин, метою розвитку суспільства. Ефективність є категорією відтворення, оскільки вона відображає сукупну результативність суспільного виробництва, тобто є кінцевим результатом виробничого процесу після проходження усіх фаз відтворення.

Сучасний аналіз, планування і прогнозування розвитку сфери виробничої господарської діяльності не можливі без застосування показників ефективності.

Універсальність останніх для здійснення аналізу всіх сфер господарювання уможливило створення різноманітних за своїми методологічними підходами систем показників економічної ефективності, а також критеріїв її визначення.

Пошуку реальних шляхів виходу з кризи, дослідженню проблеми становлення і ефективного функціонування цукробурякового підкомплексу присвячені праці багатьох вчених: Борщевського П.П., Бондаря В.С., Єранкіна О.О., Зайця О.С., Імаса Є.В., Фурси А.В., Яремчука І.Г., Яценка В.М. та інших. Впровадження новітніх технологій та техніки потребує і нових методів організації і управління виробництвом разом з новим управлінським мисленням на всіх рівнях, щоб технічна модернізація обернулася не збитками, а підвищенням якості, ефективності, гнучкості виробництва.

Сьогодні в Україні постало питання про доцільність виробництва цукру з цукрового буряку, адже цукор, який виробляють з тростини, удвічі дешевше. Необхідність продовжувати розвивати вітчизняне товаровиробництво цукру зумовлена перш за все високим рівнем трудової зайнятості в галузі, оскільки велика кількість робочих місць створюється в усіх ланках технологічного процесу. Це і вирощування цукрових буряків і насіння, і безпосередньо виробництво цукру та супутніх товарів. Крім того, галузь не залежить від іноземних постачальників. Цукор як продукт виступає структуроформуючим елементом ціни продукції в різних галузях економіки, оскільки входить важливим компонентом до складу їхніх виробів, має тривалий термін зберігання, легко транспортується, завжди має попит. В Україні надзвичайно сприятливі природно - кліматичні умови для вирощування цукрового буряку, і виробництва цукру, чим і зумовлюється історична традиційність українського цукроваріння. Україна – єдина серед країн СНД, яка спроможна власним виробництвом задовольняти потреби свого населення у цукрі і експортувати його в інші країни, давати валютні надходження до бюджету. Таким чином, цукор не тільки продукт харчування для України, а і стратегічний товар. Сучасні ринкові перетворення докорінно змінили умови функціонування буряковоцукрового виробництва, а регіональні особливості вимагають поглибленого вивчення процесів і пошуку шляхів, що забезпечать динамічний розвиток та ефективне функціонування регіонального буряковоцукрового підкомплексу АПК.

На наш погляд, економічна ефективність суспільного виробництва відбиває виробничі відносини, які формуються в процесі суспільного виробництва між колективом підприємства, його власниками та суспільством для досягнення максимальних кінцевих результатів з мінімальними сукупними витратами живої та уречевленої праці. Фактори підвищення ефективності промисловості являють собою сукупність засобів, за допомогою яких мобілізуються і використовуються резерви збільшення виробництва економічного ефекту в розрахунку на одиницю сукупних витрат живої та уречевленої праці. Важливе методологічне та практичне значення для підвищення ефективності виробництва має виявлення факторів, які впливають на нього і науково-обґрунтована їх класифікація. Основні фактори підвищення ефективності виробництва в ринковій економіці, на жаль, в нашій країні не отримали детальної розробки, хоч і згадуються в багатьох директивних матеріалах та наукових публікаціях.

Класифікація факторів, виходячи з задач аналізу виробництва, дозволяє вирішити важливу проблему - усунути вплив зовнішніх та побічних факторів на основні показники, які обрані для оцінки ефективності економічної діяльності галузі, для того, щоб вони з максимальною достовірністю відображали досягнення його колективу. Основні фактори підвищення економічної ефективності, на нашу думку, можуть бути згруповані таким чином: підвищення науково-технічного рівня цукрового виробництва; удосконалення управління та її структури, організації виробництва і

праці; зміна обсягу і структури виробництва; підвищення якості природних ресурсів; інші фактори.

Організаційно-економічні фактори являють собою ключову складову категорії суспільного виробництва. В умовах сучасного науково-технологічного розвитку мобілізація та використання цих факторів має особливо важливе значення для забезпечення зростання ефективності суспільного виробництва. Це підкреслюється в ряді стратегічно важливих наукових розробках з цієї проблематики.[1].

В умовах ринкової економіки основними економічними факторами підвищення економічної ефективності виробництва є: прогнозування, планування, забезпечення підприємств сировиною, зниження матеріало-, фондо-, капітало- та трудомісткості, стимулювання виробництва (ціна, податки, оплата праці), а також підвищення якості продукції. Дія цих факторів має забезпечити високі кінцеві результати в галузі промисловості. Важливе місце у підвищенні ефективності суспільного виробництва займають організаційні фактори. Сьогодні в цукровій промисловості Черкащини подальшого розвитку та вдосконалення потребує виробнича інфраструктура, яка суттєво впливає на рівень ефективності виробництва. В управлінні – це вдосконалення самих форм і методів управління, планування, економічного стимулювання, всього господарського механізму; в плануванні – збалансованість і реальність планів, наближення їх до сезону цукроваріння.

Організаційні фактори, підвищуючи ефективність виробництва через удосконалення взаємозв'язків між окремими елементами виробничого процесу, виступають продуктом особливого виду людської діяльності – управління. Управління сприяє також реалізації соціальних факторів. Система управління має створити необхідні умови для реалізації сукупності факторів підвищення ефективності виробництва на всіх ієрархічних рівнях, включаючи кваліфіковане кадрове забезпечення, що досягається формуванням такого механізму управління, який забезпечує удосконалення виробничих відносин та приводить їх у відповідність до рівня розвитку продуктивних сил.[2]. Будучи найменш капіталомісткими, ці фактори створюють умови для самофінансування та мобілізації засобів на реструктуризацію бурякоцукрового комплексу.

Слід відмітити, що сучасний стан науково-технічного прогресу в цукровій промисловості області, характеризується низькими показниками, що зумовлено дією факторів, серед яких важливе значення мають недостатні обсяги капітальних вкладень у розвиток науки, техніки й технології виробництва. Економічне та соціальне значення науково-технічного прогресу в цукровій промисловості полягає у тому, що: науково-технічний прогрес є важливим фактором зростання продуктивності суспільної праці, яке він забезпечує приблизно на 70-80%; науково-технічний прогрес створює умови для більш ефективного використання сировинних та матеріальних ресурсів, основних фондів і капітальних вкладень; науково-технічний прогрес забезпечує підвищення якості продукції; сприяє удосконаленню організації виробництва, його концентрації та спеціалізації. [3].

В сучасних умовах становлення ринкової економіки об'єктивне збільшення кількості можливих способів організації виробництва, які забезпечують отримання тотожних виробничих результатів, зумовлюють необхідність розвитку методів і засобів планування та управління господарськими об'єктами, здійснення управлінського впливу на процес виробництва з метою постійного підвищення його ефективності. Планування цих дій опирається на використання інформації про виробництво та прогнозування можливих наслідків реалізації управлінської діяльності. Джерелом такої інформації є оцінка економічної ефективності промислового підприємства.

Зазначимо, що менеджмент, в першу чергу фінансовий менеджмент, маркетинг у практиці господарювання цукрових заводів та управління ними поки що не стали органічною складовою цих систем. Перехід до ринкового, маркетингового підходу стає дедалі актуальнішим. Його головною рисою є визначальна роль витрат, ціни та фінансових результатів підприємств. Створення на підприємствах цукрової промисловості Черкаської області маркетингової служби, яка має вивчати попит та пропозиції ринку, оцінювати перспективи та здійснювати планування, сьогодні в умовах ринку є нагальною потребою. Запровадивши в бурякоцукровому виробництві ринкові умови, держава практично не подбала про фінансово-кредитні механізми забезпечення фінансовими та іншими ресурсами бурякосіючих господарств і цукрових заводів, тому ці виробничі структури опинилися в полі вільного самовиживання. Ускладнює ситуацію і те, що економічний механізм АПК і економіки в цілому, не працює на користь виробництва.

Отже, сьогодні перед цукровою промисловістю України постало завдання підвищити ефективність виробництва та підняти якість роботи на основі застосування таких організаційно-економічних факторів: удосконалення сировинної бази, покращання якості сировини, новітніх форм і методів організації виробництва та праці, збільшення виходу продукції з одиниці сировини, зниження матеріальних, трудових та грошових витрат на виробництво. Успішне вирішення цього завдання значною мірою залежить від рівня кваліфікації робітників та керівників, працівників цукрових заводів та бурякосіючих господарств. Кожен повинен відчувати не тільки власну зацікавленість, а й особисту відповідальність, для досягнення цього необхідно застосовувати моральне та матеріальне заохочення, що сприяє підвищенню продуктивності праці і ефективності виробництва.

В цукровій промисловості Черкащини існує необхідність у впровадженні системи заходів по формуванню попиту та стимулюванню збуту продукції, яку можна віднести до організаційних факторів підвищення ефективності розвитку галузі і яка включає заходи по активізації рекламно-інформаційної діяльності та маркетингових досліджень з питань реалізації продукції, закупівлі сировини; розробку та впровадження пільгової системи розміщення реклами вітчизняного виробника; допомогу з боку державних інститутів у справі збуту продукції та шляхом поширення лізингових операцій; заохочення консалтингових фірм до співробітництва з вітчизняними товаровиробниками в питаннях реалізації продукції; заходи по зниженню деструктивного посередництва, яке сьогодні дуже широко використовується, особливо для товарів нееластичного попиту (енергоресурси, сировина, матеріали та ін.).

Список літератури

1. Валінкевич Н.В. Підвищення ефективності розвитку цукрової промисловості Поліського регіону України: питання теорії, методики та практики // Економіка промисловості України: Зб. наук. пр. – К.: РВПС України НАН України. - 2001.
2. Маркіна І.А. Методологічні питання ефективності управління // Фінанси України. – 2000. - №6. – С.24 – 32
3. Валінкевич Н.В. Резерви та шляхи підвищення ефективного розвитку цукрової промисловості на Поліссі // АгроІнКом. – 2001. - № 1-3. – С. 48-52.

Аннотация: в статье раскрыто и усовершенствовано теоретико-методологическая сущность и содержание организационно-экономических факторов повышения дефективности сахарной промышленности.

The summary: In clause is opened the theoretical and methodological essence both contents organizational and economic forces of increase of efficiency of a sugar industry is improved.